Bu Sayıda…

Modern dünya, cinsiyet rollerini ve kimliklerini radikal bir şekilde sorgulama ve yeniden tanımlama sürecinden geçiyor. Bu süreç, geleneksel değerleri ve normları derinden sarsmakla kalmıyor, dini ve kültürel kodlarımızı da yeni bir okumaya tabi tutuyor. *Tezkire*'nin bu sayısında, İslam dairesi içinde erkeklik ve kadınlık tasavvurumuzun geçmişten geleceğe nasıl aktığını, modern dünyanın meydan okumalarıyla nasıl yüzleştiğini ve bu yüzleşmenin ne tür imkanlar ya da sorunlar ürettiğini tartışmaya açıyoruz.

Çağımızın belki de en çarpıcı özelliklerinden biri, cinsiyet kimliklerinin akışkan ve müzakereye açık hale gelmesi. Sosyal bilimler alanında üçüncü bir cinsiyetin varlığından söz edilirken, queer teoriler biyolojik cinsiyeti tamamen reddeden yaklaşımlar geliştiriyor. Bu radikal sorgulamalar karşısında Müslüman düşüncesinin nasıl bir tavır alması gerektiği hem akademik hem de toplumsal düzeyde önemli bir mesele haline gelmiş durumda. Dosyamızda bulunan yedi akademik makale, iki söyleşi, bir çeviri metni ve bir kitap kritiği, İslam'ın adalet, eşitlik ve toplumsal roller konusundaki yorumlarından, geleneksel fıkıh müktesebatı ile modern yorumlar arasındaki gerilimlere, feminist teorinin İslam'la kurduğu stratejik etkileşimden, muhafazakâr modernleşmenin ürettiği yeni erkeklik ve kadınlık formlarına kadar uzanan geniş bir tartışma zemini sunuyor.

Tezkire Dergisi'nin bu sayısında ele almayı seçtiğimiz "Müslüman Erkekler ve Müslüman Kadınlar-Eski ve Yeni Sorular" başlığı, hem tarihten devralınan meseleleri ve bu meselelerin modern dünyada karşılaştığı yeni soruları temsil etmekte hem de modern çağın toplumsal cinsiyet, din ve kültüre dair yeniden tanım arayışları karşısında özellikle anlam kazanmaktadır. Tarihin getirdiği geleneksel rollerle günümüzün dönüşen toplumsal talepleri arasında yeni bir denge kurulabilir mi? Dinî değerlerin sabit kabul edilen sınırları (sabiteler), güncel toplumsal değişimlerle nasıl bir etkileşim içinde? Bu sayımızda, müslümanların bu gibi karmaşık sorularla yüzleşme biçimlerini anlamaya yönelik zengin bir içerik sunmayı amaçlıyor; okuyucularımızı geçmişin mirasını, modern dünyanın sunduğu

sorular ışığında yeniden düşünmeye davet ediyor; kadınlığı ve erkekliği sadece birer biyolojik ya da toplumsal kategori olarak değil, aynı zamanda düşünsel ve tarihsel bir miras olarak da ele almak üzere çağrıda bulunuyoruz. Bu çağrı, günümüzde hem geleneksel değerlerin hem de modern tartışmaların özünü/ruhunu anlamaya yönelik bir çabadır.

Müslüman erkek ve kadın kimlikleri, nihayetinde bir dini tasavvur, inanç ve amel bağlamında kendini var ediyor. Ancak günümüzde bu kimliklerin dinle kurduğu ilişki giderek karmaşıklaşıyor. İslam›ın kadın ve erkeği «birbirini tamamlayan varlıklar» olarak gören anlayışı, günümüzde hem müphem bir tedirginlikle içeriden hem de kesin bir kararlılıkla dışarıdan yoğun eleştirilere maruz kalıyor. Bir yandan seküler modernliğin baskısı, diğer yandan geleneksel yapıların çözülmesi, Müslümanları birtakım yeni söylemlerle imtihan ediyor. Burada asıl önemli soru ise bu eleştirileri nasıl karşılayacağımız ve onları bu entelektüel kargaşada nasıl okuyacağımız. Bu arayışın en kritik noktası ise belki de şu: Din ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi ne geleneksel kalıpların ağırlığına ve başına buyrukluğuna ne de modern akışkanlığın savrukluğuna teslim olmadan nasıl kurabiliriz? Dosyamıza katkı veren yazarlar, bu sorulara kendi cevaplarını arıyor.

Tartışmalar gösteriyor ki, Müslüman dünyada cinsiyet meselesi artık sadece fıkhi bir mesele olmaktan çıkmış durumda. Sosyolojik, psikolojik, felsefi ve en önemlisi de varoluşsal boyutları olan bu sorun, bizi hem geleneğimizi hem de modern dünyayı yeni baştan düşünmeye zorluyor. Bu sayımızda modern dünyada Müslüman kadın ve erkek kimliklerinin karşılaştığı meydan okumaları, zorlukları ve imkânları çok boyutlu bir şekilde ele alarak, bu düşünme çabasına mütevazı bir katkı sunmayı amaçlıyoruz. Müslüman erkeklik ve kadınlık tasavvurlarını tüm karmaşıklığına rağmen çeşitli teorik ve pratik açılarıyla yeniden ele almaya çalışarak, gelenekten modernliğe, bireyden topluma uzanan bu yolculukta siz okurlarımızı anlamlı bir diyalog zemini oluşturmaya davet ediyoruz. Zira, Müslüman kadınlar ve erkekler arasındaki bu etkileşim, sadece bugünün değil, geleceğin de meselelerini anlamamızın anahtarı olabilir. İnanıyoruz ki bu tartışmalar, sadece akademik birer egzersiz olmaktan öte, gündelik hayatımızda yaşadığımız gerilimleri anlamak ve aşmak için de önemli katkılar/ imkanlar/ bakış açıları sunacaktır.

Birsen Banu Okutan'ın makalesi, yeni muhafazakâr orta sınıfın ekonomik ve kültürel dönüşümüne odaklanarak, mütedeyyin erkek kimliklerini tüketim pratikleri üzerinden ele alan dikkat çekici bir analiz sunuyor. Yazar, Weber'in "ideal tip" kavramını yaratıcı bir şekilde Bihruz Bey Sendromu üzerinden yeniden yorumluyor ve bu sendromu, muhafazakâr eril kimliklerin tüketim ve gösteriş davranışlarını açıklamak için etkili bir soyutlama aracı olarak ortaya koyuyor. Makale, özellikle bu kimliklerin toplum içinde tüketim odaklı statü arayışlarını ve "daha iyi bir hayat" arzularını tarihsel bir bağlamda değerlendirirken, aynı zamanda paradoksal bir biçimde geleneksel değerlerden uzaklaşılan noktaları gözler önüne seriyor. Bu çalışma, yeni muhafazakâr erkeklerin ekonomik gücü artırma çabası ile sekülerleşme eğilimleri arasında yaşadıkları gerilimleri analiz ederek, toplumsal dönüşüm süreçlerine farklı bir bakış açısı sunuyor ve tartışmanın derinleşmesinin gerekliliği üzerinden okuyucuyu konunun toplumsal ve kültürel bağlamını yeniden düşünmeye davet ediyor.

Mustafa Çevik makalesinde toplumsal cinsiyetin doğasına dair süregelen tartışmaları, biyolojik determinizm ve sosyal konstrüksiyon yaklaşımlarını harmanlayarak ele alıyor. Çevik, Simone de Beauvoir'dan Judith Butler'a uzanan teorik referanslarla, toplumsal cinsiyetin tarihsel olarak inşa edilen ve sürekli değişen bir yapıya sahip olduğunu tartışarak, erkek egemen kültürün bu süreçteki rolüne dikkat çekiyor. Bu makale, okuyucuyu yalnızca toplumsal cinsiyetin ne olduğunu değil, aynı zamanda toplumsal yapılar ve biyolojik faktörlerin bu kavramı nasıl yeniden inşa ettiğini de sorgulamaya teşvik ediyor.

Hacer Ayaz makalesinde, modern dünyada Müslüman erkek kimliklerinin ataerkil normlar, dini değerler ve küreselleşmenin etkisi altında nasıl dönüştüğünü ele alıyor. Geleneksel erkeklik rollerinin modern toplumun bireysel özgürlük ve eşitlik talepleriyle yaşadığı çatışmaları analiz eden yazar, Müslüman erkeklerin kimliklerini aile ve toplumsal sorumluluk ekseninde nasıl yeniden yapılandırdıklarını tartışıyor. Ayaz, erkekliğin otorite ve güç merkezli bir yapıdan şefkat ve bakım temelli bir modele doğru evrildiğine vurgu yaparak bu dönüşümün hem bireysel hem de toplumsal düzeydeki etkilerini irdeliyor. Hz. Peygamber'in merhamet ve adalet temelli erkeklik modelinin geleneksel ataerkil normlardan nasıl ayrıştığı üzerinde

duran Ayaz, okuyuculara modern Müslüman erkeklik algısını yeniden değerlendirebilecekleri bir çerçeve çiziyor. Yazar, teorik referanslarla zenginleştirdiği çalışmasında hem akademik hem de gündelik tartışmalara anlamlı bir katkı sunuyor.

Gönül Yonar Şişman, cinsiyet merkezli ayrımcılığın kökenlerini mitolojik anlatılar üzerinden analiz ederek kadınlık ve erkeklik kavramlarının tarihsel yüklerini sorguladığı makalesinde, Yunan mitolojisindeki Pandora'nın yaratılışı ve Kitab-ı Mukaddes'teki cennetten kovuluş hikâyesini temel alan feminist mit eleştirilerine dikkat çekerek bu anlatıların kadına yüklediği olumsuz anlamları eleştiriyor. Yazar, ataerkil sistemin mitolojileri ve dinî anlatıları nasıl ideolojik birer araç olarak dönüştürdüğüne ve bu hikâyelerin kadın karşıtı bir söylemi nasıl nesilden nesile taşıdığına işaret ediyor. Aynı zamanda bu anlatıların Batı merkezli yapılarının, Doğu dünyasındaki kadın ve erkek algısına etkilerini inceleyerek, mitlerin çok boyutlu bir şekilde yeniden yorumlanması gerektiğini savunuyor. Makale, feminist mit eleştirisinin eleştirel potansiyelini kullanarak, mitlerin taşıdığı ataerkil yapıları sarsmayı ve cinsiyet odaklı eşitsizliklere dair yeni okuma pratikleri geliştirmeyi teşvik ediyor.

Zehra Işık çalışmasında, İstanbul'un İsmailağa Cemaati ve Cerrahi Grubu'nu mercek altına alarak, bu iki dini topluluğun kadın ve erkek tasavvurlarındaki değişim ve dönüşümü inceliyor. Yazar, İsmailağa Cemaati'nin daha muhafazakâr ve geleneksel bir yapıyı savunduğunu ve kadınları ev içi rollerle tanımladığını; Cerrahi Grubu'nun ise modern yaşam tarzına daha uyumlu olarak nitelendirilebilecek, kentli bireylerin tercihi olduğunu belirtiyor. Araştırma, her iki grubun toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki farklı tutumlarını vurgularken, kadınların eğitimi, çalışma hayatına katılımı ve evlilik tercihleri gibi konulardaki dönüşüm süreçlerini ele alıyor. İsmailağa Cemaati'nin kadın-erkek ilişkilerinde geleneksel hiyerarşik yapıyı sürdürmesine karşın, genç kuşak üyelerinin modernleşme etkisiyle bu yapıyı sorguladığını gözlemleyen Işık, Cerrahi Grubu'nun ise kadınlara yönelik daha esnek ve bireysel haklara saygılı bir yaklaşım sergilediğini ifade ediyor. Makale, bu iki dini grup özelinde Türkiye'deki dini yapılarda toplumsal cinsiyet rollerinin evrimini anlamak için geniş bir perspektif sunuyor.

Hüseyin Yılmaz makalesinde, modern cinsiyet tartışmalarını gelenek ve toplumsal normlar üzerinden ele alarak, toplumsal

değişimlerin anlam erozyonuna yol açan etkilerini inceliyor. Yazar, modernleşme ve sekülerleşmenin geleneksel normlar üzerindeki aşındırıcı etkisine odaklanırken toplumsal cinsiyetin sabit ve katı kalıplardan daha esnek ve akışkan bir yapıya doğru evrildiğini ifade ediyor. Kadın ve erkek rollerinin tarihsel olarak toplumsal düzeni destekleyen yapılar olarak görüldüğünü belirten Yılmaz, bu rollerin günümüzde sorgulanmasıyla ortaya çıkan kimlik krizlerini ve toplumsal gerilimleri değerlendiriyor. Özellikle toplumsal cinsiyet normlarının belirsizleşmesiyle birlikte, bireylerin kendilerini tanımlama süreçlerinde yaşanan zorluklara dikkat çeken makale, geleneklerin metafizik özünden kopmasının bu erozyonu nasıl kalıcı hale getirdiğine dair önemli bir perspektif sunuyor. Yılmaz, modern toplumsal cinsiyet anlayışlarının her ne kadar bireysel özgürlüğü artırsa da toplumsal kimliklerde ve bağlarda çözülmelere yol açtığını ortaya koyarak, okuyucuyu derin bir sosyolojik ve kültürel sorgulamanın içine çekiyor.

Müslüman erkeklik ve kadınlık kavramlarını tarihsel, teolojik ve modern bağlamlarda ele alan Necdet Subaşı, geleneksel dinî referansların modern dünyadaki dönüşümünü analiz ediyor, Kur'an ve Sünnet'te kadın-erkek rollerinin tamamlayıcılık üzerine kurulu bir yapı arz ettiğini ancak tarihsel süreçte bu rollerin ataerkil bir yapıya evrildiğini belirtiyor. Subaşı, İslami feminizm kavramının altını çizerek, kadınların özgürleşme mücadelesinde dinî metinlerin yeniden yorumlanmasını talep eden hareketlere değiniyor. Makale, geleneksel ve modern anlayışlar arasında süregelen gerilimleri tartışırken, dinî eşitlik mesajının modern bağlamda nasıl yeniden ele alınabileceğine dair eleştirel bir çerçeve sunuyor. Subaşı, bu kavramsal dönüşümün yalnızca Müslüman bireylerin kimlik arayışını değil, aynı zamanda toplumsal yapıların geleceğini şekillendirebilecek bir güç taşıdığını vurguluyor.

Alman düşünür Birgit Rommelspacher, Müslüman kadınların özgürleşmesi tartışmalarını feminist hareketler üzerinden ele aldığı makalesinde, Batı feminizminin, özgürleşme adına Müslüman kadınları kendi normatif anlayışına göre şekillendirme çabasını sorgularken, bu yaklaşımın feminist ideolojideki çelişkilerine dikkat çekiyor. Makale, başörtüsü gibi sembollerin farklı bağlamlarda itaat, özgürlük veya direniş ifadeleri taşıyabileceğini, ancak Batı düşüncesinin bu

sembolleri yalnızca gericilik olarak okuma eğiliminde olduğunun altını çiziyor. Müslüman kadınların toplumsal konumlarının evrensel bir özgürlük anlayışı içinde homojenleştirilmesinin, ataerkil yapılar kadar sorunlu olabileceğine dikkat çeken Rommelspacher, özgürlük ve baskı kavramlarının bağlamdan bağımsız düşünülemeyeceğini vurguluyor. Bu makale, yalnızca feminist bir eleştiri sunmakla kalmıyor, aynı zamanda Müslüman kadınların hikâyelerine daha dikkatli ve yerel bir bakış geliştirme çağrısı yapıyor.

*Renovatio Dergis*inin dijital editörü Faatima Knight'ın Birmingham Üniversitesi öğretim üyesi Haifaa Jawad ile gerçekleştirdiği söyleşi, İslami feminizmin temel çelişkileri üzerinden ilerliyor. Söyleşide Jawad, İslam'da toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında Batılı feministlerin sıklıkla öne sürdüğü eleştirileri ele alarak, bu eleştirilerin dinin kendi bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini savunuyor. Geleneksel İslam anlayışı ile feminist yaklaşımlar arasında ortak bir zemin bulunabileceğine dair tartışmaları derinleştiren Jawad, İslami feminizm kavramının içsel çelişkiler taşıdığını öne sürüyor. Aynı zamanda, Kuran'ın sunduğu kadın ve erkek arasındaki ilişkileri eşitlik ve adalet temelinde şekillendiren evrensel bir anlayışı detaylandırıyor. Söyleşi, çağdaş İslami tartışmaların dinamik yapısını yansıtarak, toplumsal cinsiyet meselesini geleneksel metinler ışığında anlamaya çalışan okurlara eleştirel bir düşünme alanı açıyor.

Bu sayının özel söyleşi konuğu, alandaki önemli katkılarıyla tanınan Nazife Şişman. Şişman'la gerçekleştirdiğimiz söyleşide, toplumsal cinsiyet tartışmalarını, fıtrat, ahsen-i takvim ve modern toplumsal iş-bölümü kavramları üzerinden ele alıyoruz. Şişman, toplumsal cinsiyetin modern bağlamda yeniden tanımlanmasının, Müslümanların rollerini ve kimliklerini nasıl etkilediğini tartışırken, "gender" kavramının İslam'ın yaratılış anlayışıyla çelişen yönlerine dikkat çekiyor. Söyleşide, modern feminist söylemler ve queer teorilerin cinsiyet algısını radikal biçimde dönüştürdüğü vurgulanırken, Müslümanların toplumsal cinsiyet kavramına neden mesafeli yaklaştığı üzerine önemli çözümlemeler sunuluyor. Şişman, ayrıca toplumsal cinsiyet anlayışını eleştirirken fıtrat ve ahsen-i takvim gibi kavramların yeniden yorumlanmasının ve savunmacı bir dil yerine kapsayıcı bir yaklaşım geliştirilmesinin önemine işaret ediyor. Bu

ufuk açıcı söyleşi, okuyuculara modern dünyada İslam'ın değerleri ile çağdaş tartışmalar arasında bir mesafe bilinci sunuyor.

Helen Pluckrose ve James Lindsay'ın yazdığı, İ. Çapcıoğlu, B. Metin ve R. Çınar'ın Türkçeye çevirdiği *Alaycı Teoriler kitabı*, Gonca Dedemoğlu'nun değerlendirmesiyle bu sayımızda yer alıyor. Kitap, postmodernizmin eleştirel teori, queer teori, eleştirel ırk teorisi ve kesişimsel feminizm gibi alanlardaki etkilerini analiz ederek, bu yaklaşımların nasıl dogmatikleştiğini ve kutuplaşmayı artırdığını ifade ediyor. Yazarlar, kimlik temelli adalet anlayışlarının nesnel bilgiye ve bilimsel yönteme zarar verdiğini öne sürerken, bu teorilerin toplumsal yapıları dönüştürme gücünü de tartışmaya açıyor. *Alaycı Teoriler*, eleştirel teorilere yönelik güçlü bir sorgulama sunarken, okuyucuları sosyal bilimler ile aktivizm arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirmeye davet ediyor.

Bu sayımızda yer alan makaleler, söyleşiler ve kitap tanıtımı, modern dünyada Müslüman erkekler ve kadınlar arasındaki toplumsal roller, dini referanslar ve modern teoriler arasındaki ilişkileri derinlemesine irdeleyen bir çerçeve sunuyor. İster İslami feminizmin sınırlarını sorgulayan bir tartışma olsun, ister kimlik politikalarının eleştirilmesine dair değerlendirmeler, her bir metin, okuyucularımızı toplumsal cinsiyet ve modern yaşamın karmaşıklıklarına dair yalnızca akademik bir düzlemde değil, aynı zamanda hem bireysel hem de toplumsal yaşamda yeni düşünce yollarını keşfetmeye teşvik ediyor.

Saadet BAYAZIT